

HUKUK HAKİMİNİN EYLEMİN SUÇ NİTELİĞİNİ ARAŞTIRMA İŞLEVİ

Yukarda ceza zamanaşımına ilişkin koşulları incelerken gördük ki, eylemi işleyen hakkında ceza kovuşturması yapılmamış olsa bile, BK.m.60/2'deki (TBK.m.72/1,c.2'deki) ceza zamanaşımı uygulanabilecektir. Bunun için, haksız eylemin yalnızca “suç niteliği taşınması” yeterli görülmektedir. Buna göre:

1) Eğer ortada ceza kararı yoksa, hukuk hakimi, haksız eylemin (aynı zamanda) **suç niteliği** bulunup bulunmadığını araştırarak ve ceza yasaları yönünden **cezalandırılabilir** nitelikte bir suç ögesi saptamışsa, uzamış (ceza) zamanaşımı sürelerini göz önünde bulunduracaktır.

2) Bunun gibi, ceza davası açılmış olup da, kanıt yetersizliğinden aklama kararı verilmişse, ceza hakiminin eylemi suç saymamış olmasına karşın, hukuk hakimi yargılama sırasında toplanan kanıtlara göre haksız eylemin (aynı zamanda) ceza yasaları yönünden bir suç oluşturduğunu saptarsa, uzamış (ceza) zamanaşımını gözönünde bulundurması gerekecektir.

3) Takibi şikayete bağlı suçlarda da, haksız eylemden zarar görenin ceza mahkemesine başvurmadan doğrudan hukuk davası açması durumunda da , hukuk hakimi, eylemin suç niteliğini belirleyebilecek; koşulları varsa ve davalı zamanaşımını ileri sürmüştü, ceza zamanaşımı sürelerini dikkate alarak hüküm verecektir. Bir Yargıtay kararında denildiği gibi:” Tazminat davasına neden olan haksız eylemi işleyen hakkında ceza kovuşturması yapılmamış ise, BK.60. (TBK.72) maddesine göre zamanaşımı sorununu inceleyen hukuk hakiminin, haksız eylemin gerçekten cezayı gerektirir nitelikte olup olmadığını, gerektiriyorsa eylemin ceza hukuku bakımından daha uzun zamanaşımına tabi kılınıp kılınmadığını araştırması ve eylem daha uzun zamanaşımına tabi kılınmışsa bu (uzamış) ceza zamanaşımı süresini uygulaması gerekir.“¹

Hukuk hakiminin, ceza mahkemesinden bağımsız olarak, eylemin suç niteliğini saptama işlevi yasal bir zorunluktur. HMUK.76. (6100 sayılı HMK.33) maddesine göre “Hakim, kendiliğinden Türk Yasaları gereğince karar verir.” Bu konuda “ceza kanunu-özel kanunlar” ayrımı yapılamaz. Genel olarak yasalar neyi gerektiriyorsa, onu yerine getirmek gerekir.

Burada şu soru akla geliyor: Ceza mahkemesinde kanıt yetersizliğinden aklama kararı verilmiş olup da, hukuk mahkemesindeki yeni kanıtlarla eylemin suç niteliği saptanmışsa, (ceza zamanaşımının uygulanmasının yanı sıra), eylemi işleyen kişi hakkında suç duyurusunda bulunulacak mıdır, yeniden ceza davası açılacak mıdır? Bizce bu bir görev ve yasal zorunluktur.

Yasalarımız, ceza hukuku ile medeni hukuk arasındaki ilişkiyi ve ceza mahkemesi kararları ile hukuk mahkemesi kararlarının birbirlerine etkilerini genel bir kural ile düzenlemiş değildir. Yer yer bazı yasa hükümlerinde bu etkiler yer almış olup, bunlardan en başta geleni Borçlar Yasası 53. (yeni TBK.74) maddesidir; bu bölümde incelediğimiz “hukuk hakiminin eylemin suç niteliğini doğrudan araştırma” yetkisi bu maddeden güç almaktadır.

Borçlar Yasasının 53. (yeni TBK.74) maddesine benzer bir hüküm 1086 sayılı HMUK.315. maddesinde (6100 sayılı yeni HMK. 214.maddesinde) yer almaktadır. Buna göre, bir senedin sahte olmadığına ilişkin ceza mahkemesinde aklama kararı verilmiş olsa, hukuk mahkemesinde sahteliğinin saptanması durumunda senet iptal edilebilir.

¹ 4.HD.20.09.1979, 4725-9975 (YKD.1980/8-1084)

Burada BK.54. (TBK.65) maddesinden de söz etmeliyiz. Bilindiği gibi TCK. 46. ve 54. maddelerine göre ehliyetsizlik veya yaş küçüklüğü nedeniyle ceza verilemeyen kişiler, BK.54.(TBK.65) maddesine göre haksız eylemlerinden dolayı, hakkaniyet gerektiriyorsa, tazminat ödemekle yükümlü olurlar. Bu kişilerin ehliyetsiz ve küçük yaşta olmaları, eylemlerinin suç niteliğini ortadan kaldırmayacağından, bunlara karşı açılan davalarda uzamış (ceza) zamanaşımı uygulanır.

Yargıtay kararları:

Ceza hakimi eylemin suç olup olmadığı üzerinde durmaksızın delil yetersizliği nedeniyle beraat kararı vermiş olursa, hukuk hakimi, bununla bağlı kalmayarak haksız eylemin suç niteliğini taşıyıp taşımadığını araştırır. Bunun gibi ortada böyle bir hükmün bulunmaması halinde de, hukuk hakimi, cezai sorumluluğu gerektiren bir eylemin işlenmiş olup olmadığını serbestçe inceleyip takdir eder ve olaya uygulanacak zamanaşımını belirler.

HGK.18.11.1981, E. 1979/4-231, K.1981/744 (YKD.1982/6-766)

Tazminat davasına neden olan haksız eylemin faili hakkında ceza kovuşturması yapılmamış ise, BK.nun 60. maddesine göre zamanaşımı meselesini inceleyen hukuk hakiminin; haksız eylemin gerçekten cezayı gerektirir nitelikte olup olmadığını, cezayı gerektiriyorsa eylemin ceza hukuku bakımından daha uzun zamanaşımına tabi kılınıp kılınmadığını araştırması ve eylem daha uzun zamanaşımına tabi kılınmışsa, uzamış ceza zamanaşımı süresini uygulaması gerekir.

4.HD.20.09.1979, 4725-9975 (YKD.1980/8-1082)

Ceza davası açılmamışsa, eylemin suç niteliğinde olup olmadığını hukuk hakimi takdir edecektir. O halde mahkemece davalıların işlemiş olduğu eylemin niteliği üzerinde de durulmalı ve cezayı gerektirir nitelikte bulunduğu sonucuna varılırsa ceza zamanaşımının da gözetilmesi gerekir

4.HD.27.01.2003, E.2002/10674 - K.2003/844

Ceza mahkemesince, suç öğelerinin oluşmadığı nedeniyle beraat kararı verilmesi hali dışında, eylemin suç oluşturup oluşturmadığının, hukuk yargıcı tarafından değerlendirilip saptanması gerekir. 4.HD.14.06.2004, E.2004/1183 - K.2004/7711

Ceza mahkemesince, suç öğelerinin oluşmadığı nedeniyle beraat kararı verilmesi hali dışında, eylemin suç oluşturup oluşturmadığının, hukuk yargıcı tarafından değerlendirilip saptanması gerekir. 4.HD.28.12.2007, E.2007/13984 - K.2007/16462

Davalı her ne kadar ceza yargılamasında beraat etmişse de, BK.nun 53. maddesindeki düzenleme itibarıyla, kanıt yetersizliğine dayanan beraat kararı hukuk hakimini bağlamaz. Mevcut deliller ceza mahkumiyeti için yeterli sayılmasalar bile, hukuk hakimi aynı delilleri topladığı yeni deliller ile birlikte serbestçe değerlendirmek suretiyle farklı sonuca ulaşabilir.

4.HD.11.10.2001, E.2001/5007 - K.2001/9346

Davaya neden olan eylemin suç teşkil etmesi halinde, tazminat davasında dahi ceza zamanaşımı uygulanır. Hakkında açılan ceza davası sonunda, davalının suç kastı bulunmadığı gerekçesiyle beraat etmiş olması, tazminat davasında anılan kuralın uygulanmasına engel değildir. 4.HD.19.10.1998, E.1998/4220 – K.1998/7898